

بررسی موانع خانوادگی مشارکت اولیای دانش آموزان در امور مدارس متوسطه شهر اصفهان

پژوهش‌های آموزش و یادگیری

(دانشور و نشر)

نویسندگان: مهدی سبحانی نژاد^{۱*} و علیرضا یوزباشی^۲

۱. دانشیار گروه علوم تربیتی دانشگاه شاهد

۲. دانشجوی دکتری مدیریت آموزشی دانشگاه تهران

sobhaninejad@shahed.ac.ir

* نویسنده مسئول: مهدی سبحانی نژاد

چکیده

پژوهش در پی شناسایی موانع خانوادگی مشارکت اولیای دانش‌آموزان در امور مدارس متوسطه بوده است. روش پژوهش توصیفی از نوع پیمایشی بود. نمونه پژوهش شامل ۳۰۰ نفر از والدین مشارکت‌نکرده در امور مدارس متوسطه بودند. روش نمونه‌گیری طبقه‌ای تصادفی بوده به علاوه از پرسش‌نامه محقق‌ساخته روایی و پایایی‌سنجی شده استفاده شده است. داده‌ها به دو شیوه توصیفی و استنباطی، تحلیل آماری شدند. یافته‌ها نشان دادند که فرهنگ خانواده (میانگین ۱/۷۴ و انحراف معیار $\pm ۱/۲۵$)، اقتصاد خانواده (میانگین ۲/۴۸ و انحراف معیار $\pm ۱/۳۳$)، سطح تعامل خانواده (میانگین ۱/۵۲ و انحراف معیار $\pm ۱/۰۴$)، مشکلات خانوادگی (میانگین ۱/۲۵ و انحراف معیار $\pm ۱/۳$) و رعایت علایق دانش‌آموزان (میانگین ۰/۷۶ و انحراف معیار $\pm ۱/۰۹$) بر عدم مشارکت اولیا در امور مدارس در حد بالاتر از متوسط تأثیر داشته است. تحلیل توصیفی میانگین‌ها، مبین برتری نقش اقتصاد خانواده بر عدم مشارکت اولیای دانش‌آموزان در امور مدارس بوده است پس از آن به ترتیب، مقوله‌های «فرهنگ خانواده، سطح تعامل خانواده، رعایت علایق دانش‌آموزان و مشکلات خانوادگی» قرار داشتند. در فرهنگ خانواده برحسب متغیر ناحیه، اقتصاد خانواده برحسب متغیر ناحیه؛ مشکلات خانوادگی برحسب متغیر ناحیه و تأثیر رعایت علایق دانش‌آموزان برحسب متغیر چندمین فرزند خانواده (برتری فرزند دوم و اول)، تفاوت معنادار وجود داشته است.

کلیدواژه‌ها: موانع خانوادگی، مشارکت اولیا، دانش‌آموزان، مدارس متوسطه، اصفهان.

• دریافت مقاله: ۸۹/۰۶/۱۸

• پذیرش مقاله: ۸۹/۰۹/۰۳

Scientific-Research
Journal of Shahed
University

Twentieth Year, No.3
Autumn & Winter
2013-14

Training & Learning
Researches

دوفصلنامه علمی - پژوهشی
دانشگاه شاهد

سال بیستم - دوره جدید
شماره ۳

پائیز و زمستان ۱۳۹۲

مقدمه

امور جمعی دانسته که از طریق آن، امکانات بالقوه به‌منظور استفاده در فرایند تصمیم‌گیری، برنامه‌ریزی، اجرا، ارزشیابی و بهره‌برداری بسیج خواهند شد [۷]. همچنین به‌زعم میرکمالی، مشارکت فرهنگی والدین در امور آموزشگاه‌ها را مجموعه اقدام‌هایی می‌داند که میزان نفوذ و مسئولیت والدین را در فرایند تصمیم‌گیری مدارس افزایش داده، نوعی حس مالکیت و تعلق به سازمان آموزشی را در آنان به‌وجودمی‌آورد [۱].

میرکمالی، معتقد است که مشارکت مردم در آموزش و پرورش از جمله عالی‌ترین مظاهر مشارکت جمعی است. مدارس برای حل مسائل و انجام امور خود به مشارکت عوامل درون و بیرون‌سازمانی در تصمیم‌گیری‌ها و اجرای آنها نیازدارند. والدین به‌عنوان نمایندگان جامعه پیرامونی و از عوامل اساسی بیرون‌سازمانی، نقشی قابل توجه در تصمیم‌گیری‌های مدارس خواهند داشت. بدون مشارکت فعال و مداوم والدین، مدارس به‌سختی اهداف خود را دنبال می‌کنند و از این‌رو، مشارکت و همکاری والدین در فرایند تصمیم‌گیری‌های آموزشگاهی از سیاست‌های اساسی نظام‌های آموزشی پیش‌رو است [۱].

مشارکت والدین در امور مدارس، شامل طیفی وسیع از انواع زمینه‌هاست که می‌تواند شامل مشارکت در عرصه‌های آموزشی، انضباطی، مالی، فرهنگی و اجتماعی بوده، به‌طور مستقیم (با حضور در مدرسه) یا غیرمستقیم (در محیط بیرون از مدرسه) انجام شود [۸]. در همین راستا، همسویی خانه و مدرسه در عالی‌ترین شکل خود در قالب فعالیت‌های انجمن اولیا و مربیان، جلوه‌گر می‌شود؛ از این‌رو، امروزه، انجمن‌های اولیا و مربیان به پرمعناترین وسیله ارتباط خانه و مدرسه تبدیل شده‌اند [۹].

فریدون در بررسی خود آشکار کرده‌است که متأسفانه امروزه در ایران هرکجا از مشارکت خانواده در امر آموزش و پرورش سخن به‌میان می‌آید، بیشتر توجه به مشارکت مالی اولیا برای گذراندن امور جاری مدارس جلب شده، کمتر از وجوه دیگر مشارکت اولیا و خانواده

تربیت بهینه نسل جدید، مرهون تعامل و مشارکت^۱ جامع خانه و مدرسه به‌عنوان دو نهاد اساسی تربیتی است. مدارس، بدون مشارکت والدین نمی‌توانند آن‌گونه که باید در تربیت دانش‌آموزان موفق باشند و این نیاز اجتناب‌ناپذیر از وجه دیگر برای خانواده نیز مصداق دارد [۱].

مشارکت خانه و مدرسه و آگاهی‌هایی که متعاقب این همکاری برای والدین و مدرسه ایجاد خواهد شد برای آموزش و تربیت فرزندان مهم بوده، همچنین همکاری یادشده، موجبات پیشگیری نابهنجاری‌های جامعه را فراهم خواهد ساخت. مشارکت خانه و مدرسه، موجب آگاهی بیشتر مدیران از وضعیت آموزشی، تربیتی و ... دانش‌آموزان می‌شود که در برنامه‌ریزی‌های مختلف مدرسه این داده‌ها ذی‌قیمت خواهند بود؛ به‌علاوه، والدین نیز از بسیاری جنبه‌های آموزشی، پرورشی و انضباطی فرزندان خود مطلع خواهند شد [۲].

اوکلی و مارسدن^۲، مشارکت اجتماعی را شرکت داوطلبانه مردم در یک یا چند برنامه عمومی فرض کرده‌اند که در توسعه ملی کشور نقش خواهند داشت [۳]. نمازی، مشارکت اجتماعی را ایجاد نوعی احساس همبستگی، تعلق و تلاش جمعی میان افراد جامعه به‌منظور نیل به نظام عادلانه اجتماعی تعریف کرده که در آن به مقصود عالی عدالت اجتماعی اشاره شده‌است [۴].

احسن و موسوی‌نژاد، مشارکت اجتماعی را شامل انواع مادی و غیرمادی دانسته‌اند که از روی میل، اراده و اختیار مشارکت‌کنندگان انجام شده و صفت اراده شخصی در آن، نقشی بنیادی خواهد داشت [۵].

نعمت‌اللهی، معتقد است که مشارکت اجتماعی، اشکال گوناگونی دارد که از آن جمله می‌توان به مشارکت‌های فرهنگی، سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و ... اشاره کرد [۶].

اکبری، مشارکت اجتماعی را شرکت آحاد جامعه در

1 . participation
2 . Okley & Marseden

در امور مدارس سخن به میان می‌آید [۱۰].

جهانگرد، بهترین سطح مشارکت خانواده در ارتقای آموزش و پرورش را مشارکتی می‌داند که والدین با مدارس فرزندان خود به وسیله «برنامه‌ریزی صحیح، کنترل مداوم، نظارت همه‌جانبه، ایجاد امکانات مناسب آموزشی و تربیتی در حد توان و نیز همکاری جامع با برنامه‌های مدارس»، می‌توانند داشته باشند [۲].

تاجبخش، عمده‌ترین وظایف خانواده را در قبال مدرسه فرزندان خود، پیگیری مسائل آموزشی آنان و ایفای نقش مکمل معلم و مدرسه در هدایت تحصیلی، ایجاد علاقه، انگیزش و رشد گرایش مثبت دانش‌آموز نسبت به درس، مدرسه و همچنین ارتقای تلاش آموزشی مستمر می‌داند. توجه، پیگیری و اهمیت دادن مداوم والدین در زمینه‌های یادشده، سبب ایجاد نگرش تحصیلی مناسب در فرزندان، تأمین فضای عاطفی- روانی مطلوب در خانه، تهیج نسبت به آموزش و یادگیری جامع‌تر، مطالعه بیشتر و دقیق‌تر و انجام تکالیف درسی به شکل مطلوب خواهد شد. معدود پدران و مادرانی که فکرمی‌کنند تربیت حقیقی، وظیفه مدرسه و اجتماع بوده، خانواده در این زمینه مسئولیتی برعهده نخواهد داشت به درکی جامع از فرایند و سازوکار آموزشی دست‌نیافته‌اند [۱۱].

دولتمردان به‌طور فزاینده بر مشارکت مردم در فعالیت‌های اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی تأکید می‌کنند ولی شواهد نشان می‌دهند که مشارکت مردمی آن‌گونه که باید هنوز رواج نیافته است. صاحب‌نظران متعدد در سطوح ملی و بین‌المللی کوشیده‌اند، علل فقدان مشارکت و به‌طور ملموس‌تر، موانعی را که موجب تأخیر اجرای آن می‌شوند، تشریح کنند.

میرکمالی، معتقد است، به‌رغم اهمیت مشارکت والدین در امور مدارس، یکی از مسائل اساسی آموزش و پرورش بسیاری از کشورهای جهان، عدم مشارکت والدین در تصمیم‌گیری‌های مدرسه‌ای است [۱].

جهانگرد، معتقد است، در ایران نیز آن‌گونه که باید، والدین در امور مدارس مشارکت نمی‌کنند؛ البته در دهه گذشته، علاقه‌مندی والدین برای بهبود ارتقای کیفی

تعلیم و تربیت فرزندان به‌نحوی بارز افزایش یافته؛ با این حال تا تحقق مشارکت وسیع و جامع، راهی دراز در پیش است و موانعی متعدد باید برطرف شوند [۲].

مدارس، برای حل مسائل خود به مشارکت عوامل درون و برون‌سازمانی در تصمیم‌گیری‌ها و اقدام‌های خود نیاز دارند. فلچر^۱ و همکاران در پژوهشی دریافته‌اند که والدین به‌عنوان عوامل اساسی برون‌سازمانی و معلمان به‌عنوان عوامل درون‌سازمانی، نقشی قابل توجه در پیشرفت تحصیلی کودکان دارند؛ در واقع، بدون مشارکت فعال و مداوم والدین، مدارس به اهداف حقیقی خود دست‌نمی‌یابند؛ از این‌رو، مشارکت و همکاری والدین در فرایند تصمیم‌گیری آموزشگاه از سیاست‌های اساسی نظام‌های آموزشی پیشرفته است [۱۲].

آمیز^۲ و همکاران در پژوهش خود دریافته‌اند که مشارکت والدین در امور مدارس فرزندان با سطح کفایت علمی و مدرسه‌ای آنان ارتباط دارد؛ به‌علاوه، انگیزه درونی دانش‌آموزان برای پیگیری امور مدرسه‌ای نیز زمانی ارتقا خواهد یافت که شاهد مشارکت وسیع والدین‌شان در فرایند آموزشی مدرسه خود باشند [۱۳].

استیلر و ریان^۳، ویژگی‌های فردی- شخصیتی معلم و مشارکت والدین را پیش‌بینی‌کننده‌های موفقیت تحصیلی دانش‌آموزان دانسته‌اند؛ به‌علاوه میزان مشارکت والدین در امور مدارس با سطح ادراک مثبت دانش‌آموز از توانایی خودکنترلی و همچنین میزان خودانضباطی وی، همبسته بوده است [۱۴].

استنبرگ و همکاران^۴ در پژوهشی بیان کرده‌اند که میان سطح مشارکت والدین در فعالیت‌های مدرسه‌ای با میزان تعهد تحصیلی دانش‌آموز، رابطه مثبت برقرار بوده، همچنین، زمانی که والدین در کار تحصیلی و مدرسه‌ای فرزند خود، بیشتر مشارکت داشتند، دانش‌آموز نیز از نظر تحصیلی، عملکردی بهتر داشته و حضور وی در مدرسه مستمرتر بوده است [۱۵].

1. Fletcher

2. Ames

3. Stiller & Ryan

4. Steinberg & etal

منجر شود. در اینجا مثبت و مهیابودن سایر عوامل موجود در محیط مدرسه‌ای، بسیار مهم و تأثیرگذار خواهند بود [۱۸].

سیکسمت^۵ و همکاران در پژوهش خود دریافتند که میان سطح درآمد والدین و میزان مشارکت آنان در امور مدارس، رابطه‌ای مثبت و معنادار وجود دارد؛ به این معنا که هرچه سطح درآمد والدین افزایش می‌یابد، میزان مشارکت آنان نیز در امور مدارس بیشتر می‌شود؛ در این راستا درگیری‌های شغلی شدید والدین از مهم‌ترین علل عدم مشارکت اولیا در امور تحصیلی فرزندان شان بوده است [۱۹].

چانگ کونگ و مینگ لی^۶ در پژوهشی به بررسی نوع و میزان مشارکت والدین در امور مدارس پرداخته‌اند و دریافتند که والدین می‌توانند به چند روش مشارکت داشته باشند؛ همچنین در این پژوهش یافته‌ها از آن حکایت دارند که نمرات دروس دانش‌آموزان به‌طور مستقیم با رفتار مادر و پدر پیش‌بینی می‌شوند؛ به عبارت دیگر، میزان مشارکت والدین، پیش‌بینی‌کننده سطح موفقیت دانش‌آموزان است [۲۰].

محمدی در بررسی راهبردهای مشارکت مردمی در آموزش و پرورش از نظر مدیران سه دوره تحصیلی شهرستان نجف‌آباد، دریافت که میان سطح آگاهی مردم و میزان مشارکت آنان در آموزش و پرورش، رابطه وجود دارد [۲۱].

تاجبخش در پژوهشی دیگر با عنوان «بررسی مقایسه‌ای دیدگاه‌های مدیران و والدین در زمینه مشارکت خانه و مدرسه» نشان داده که وجود جو صمیمی میان مدرسه و خانه از عوامل افزایش‌دهنده میزان مشارکت والدین است؛ همچنین، وی، نوع برخورد نامناسب مسئولان مدرسه با والدین را از عامل کاهش‌دهنده مشارکت اولیا دانسته است [۱۱].

قاسمی پویا در پژوهشی کیفی و در پاسخ به پرسشی درخصوص کاستی‌های فعلی مشارکت والدین در امور

فورتسین^۱ در پژوهشی با عنوان «ویژگی‌های مدرسه و مشارکت والدین در فعالیت‌های آن» دریافتند که میان مشارکت والدین با سطح موفقیت تحصیلی دانش‌آموزان، رابطه مثبت وجود دارد [۱۰].

گرولینیک و اسلویازک^۲ در پژوهشی انجام‌شده خود به این نکته دست یافتند که میان روابط والدین و دانش‌آموز با میزان مشارکت والدین در امور مدارس، رابطه مثبت برقرار است. فرزندان تربیت‌شده در سازوکارهای فرزندپروری دموکراتیک به‌واسطه نوع تربیت دریافت‌شده، دارای اعتمادبه‌نفس مثبت و نیز توانایی کنترل پیامدهای اجتماعی هستند و این امر می‌تواند در ترغیب والدین آنان به مشارکت در امور مدرسه‌ای مؤثر باشد؛ این دسته از دانش‌آموزان می‌توانند به‌طور مثبت به والدین خود فشارآورند تا فعالانه در امور مدرسه مشارکت کنند [۱۶].

کوتس^۳ در تحقیقی با عنوان «شایستگی‌های خانواده و مشارکت والدین در فعالیت‌های مدرسه‌ای فرزندان» دریافت که میان شایستگی و کاردانی خانواده با نوع و میزان مشارکت آنان در فعالیت‌های مدرسه‌ای، رابطه وجود دارد؛ همچنین میان ویژگی‌های مدرسه‌ای با نوع مشارکت والدین در امور مختلف آنها نیز ارتباط وجود دارد [۱۷].

هستیک و لوو^۴ در پژوهش خود نشان دادند که زمینه‌سازی برای اقدام مشارکتی والدین در فعالیت‌های مدرسه‌ای، می‌تواند بر میزان نگرش منفی آنها نسبت به فعالیت‌های مدرسه تأثیرگذارده، از سطح آنها بکاهد. اقدام به مشارکت و ملاحظه جنبه‌های مثبت ناشی از آن می‌تواند با عنایت به انواع تحلیل‌های درونی ناشی از استدلال‌های فرد عمل‌کننده درخصوص چگونگی و نتایج اقدام عملی خود و درک پیامدهای مثبت آن به شرط موجودبودن سایر متغیرهای مثبت بیرونی به رشد تمایل و گرایش فرد برای انجام اقدام‌های مثبت آتی

1 . Fortisen

2 . Grolnick & Slowiaczek

3 . Coots

4 . Heystek & louw

5 . Sixsmith

6 . Cheung Kong & Ming Li

خانواده، مشکلات خانوادگی و رعایت علایق دانش‌آموزان» طبقه‌بندی کرد.

با عنایت به فقدان پژوهشی جامع در خصوص موانع خانوادگی مشارکت اولیا در امور مدارس، مسئله اساسی پژوهش حاضر «آسیب‌شناسی موانع خانوادگی مشارکت اولیای دانش‌آموزان در امور مدارس متوسطه شهر اصفهان» انتخاب و به‌منظور بررسی آن شش پرسش پژوهشی زیر طرح شده‌اند.

پرسش‌های پژوهش

۱. به چه میزان، فرهنگ خانواده، مانع مشارکت اولیای دانش‌آموزان در امور مدارس متوسطه شهر اصفهان بوده‌است؟
۲. به چه میزان، اقتصاد خانواده، مانع مشارکت اولیای دانش‌آموزان در امور مدارس متوسطه شهر اصفهان بوده‌است؟
۳. به چه میزان، سطح تعامل خانواده، مانع مشارکت اولیای دانش‌آموزان در امور مدارس متوسطه شهر اصفهان بوده‌است؟
۴. به چه میزان، مشکلات خانوادگی، مانع مشارکت اولیای دانش‌آموزان در امور مدارس متوسطه شهر اصفهان بوده‌است؟
۵. به چه میزان، رعایت علایق دانش‌آموزان، مانع مشارکت اولیای دانش‌آموزان در امور مدارس متوسطه شهر اصفهان بوده‌است؟
۶. آیا در نتایج هریک از پرسش‌های پژوهشی بالا برحسب متغیرهایی تعدیل‌کننده مانند «جنس دانش‌آموز، ناحیه مدرسه و چندمین فرزند خانواده»، تفاوت معنادار وجود دارد؟

روش پژوهش

با توجه به‌عنوان پژوهش، پرسش‌ها و نیز هدف پژوهش که در راستای آسیب‌شناسی موانع خانوادگی مشارکت اولیای دانش‌آموزان در امور مدارس متوسطه شهر اصفهان بوده‌اند، روش پژوهش توصیفی بوده که

مدارس از دو نوع کاستی عمده ناشی از عوامل درونی و بیرونی آموزش و پرورش سخن گفته‌است. در کاستی‌های درونی از عوامل انسانی و به‌خصوص نگرش مسئولان نسبت به مفهوم مشارکت و نقایص مرتبط با برنامه‌ریزی و مشارکت‌های آنان سخن گفته و در کاستی‌های بیرونی نیز به موضوع‌هایی مانند عوامل اجتماعی، اقتصادی- فرهنگی، کاستی‌های ناشی از برنامه‌های دولت و تبعات حاصل از آنها اشاره کرده‌است؛ وی همچنین دریافته که در حال حاضر، مدیران مدارس آن‌گونه که باید در جلب مشارکت مردمی، فعال نیستند [۲۲].

محمدرضایی در پژوهش خود و در زمینه بهبود سطح مشارکت والدین در امور مدارس به زمینه‌هایی مانند توجیه اعضای انجمن اولیا و مربیان، افزایش آگاه‌های مردم از اهداف آموزش و پرورش، تقویت اراده ملی برای آگاهی مردم از موضوع مشارکت و ایجاد انگیزه برای افزایش مشارکت مردمی اشاره کرده‌است [۲۳].

چهاردولی در تحقیقی به بررسی راه‌های جلب مشارکت مردمی در امور آموزش و پرورش همدان پرداخته و به این نتیجه رسیده‌است که میزان درآمد و سطح تحصیلات والدین در مشارکت آنان تأثیر دارد؛ در عین حال، به نقش صدا و سیما و تبلیغات در جلب مشارکت اولیا نیز تأکید کرده‌است [۲۴].

رنجه‌بازو و زال اشاره کرده‌اند که میان نوع شغل و میزان مشارکت مردم، رابطه‌ای معنادار دیده‌ نمی‌شود ولی میان شرکت فعال اولیای دانش‌آموزان در جلسات انجمن اولیا و مربیان و مشارکت آنان در سرمایه‌گذاری‌های آموزش و پرورش، رابطه معنادار وجود داشته‌است؛ از طرف دیگر، حضور والدین در جلسات توجیهی انجمن اولیا و مربیان را در افزایش آگاهی آنها در خصوص ضرورت مشارکت در امور آموزشگاه، مؤثر دانسته‌است [۲۵].

موانع خانوادگی مختلفی می‌توانند از مشارکت فعال و مداوم اولیا در امور مدارس جلوگیری کنند که بسیار متعدد و متنوع‌اند اما بنابر نتایج بررسی مبانی نظری و پژوهشی یادشده می‌توان این موانع را در پنج دسته شامل «فرهنگ خانواده، اقتصاد خانواده، سطح تعامل

در خلال آن از پیمایش استفاده شده است.

جامعه آماری، برآورد نمونه و روش نمونه‌گیری

جامعه آماری پژوهش، تمامی اولیای دانش‌آموزان شرکت‌نکرده در امور مدارس متوسطه شهر اصفهان بوده‌اند (پدر و مادر به‌طور مشترک، یک واحد محسوب شده‌اند) که پس از برآورد تعداد نمونه مورد نیاز با استفاده از فرمول سرایی^۱ (۱۳۷۲) تعداد ۲۸۰ واحد از آنها با روش نمونه‌گیری طبقه‌ای متناسب با حجم و تصادفی ساده به‌عنوان نمونه پژوهش انتخاب شدند و ابزار پژوهش در میان آنان اجرا شد که در نهایت نیز پس از پیگیری‌های متعدد، تعداد ۲۴۸ پرسش‌نامه گردآوری شده برای تحلیل آماری متناسب تشخیص داده شده‌اند.

ابزار پژوهش

به‌منظور گردآوری داده‌های لازم برای انجام پژوهش از برگه پرسش‌نامه محقق ساخته استفاده شده است؛ برگه یادشده، حاصل مطالعه مبانی نظری و پژوهشی مرتبط و نیز مشورت با صاحب‌نظران آموزش و پرورش و دانشجویان بوده است؛ در این برگه پس از ارائه توضیح‌های کلی درخصوص چگونگی تکمیل کردن برگه، توسط اولیای دانش‌آموزان، مؤلفه‌های پنج پرسش اصلی بسته پاسخ ارائه شده‌اند. طیف مورد استفاده برای پاسخگویی به مؤلفه‌های مورد بررسی، طیف چندارزشی لیکرت بوده است. به‌منظور تأمین روایی (validity) صوری و محتوایی، برگه اولیه پرسش‌نامه پیش از اجرای نهایی در اختیار تعدادی از صاحب‌نظران آموزش و پرورش و حوزه‌های جامعه‌شناسی، روان‌شناسی و علوم تربیتی قرار داده شده و پس از دریافت نظریات

اصلاح، ادغام و تقلیل مؤلفه‌ها، برگه نهایی تهیه شد. میانگین ارزیابی متخصصان درخصوص روایی صوری و محتوایی پرسش‌نامه نهایی ۴/۵۳ بوده که بیانگر روایی برگه در سطح بسیار زیاد است. آلفای کرونباخ محاسبه شده برای تعیین میزان پایایی (reliability) ابزار برابر با عدد ۰/۸۹ بوده است. لازم به یادآوری است، به‌منظور دستیابی به نظریات والدین پاسخ‌ن داده و به‌احتمال بی‌سواد، همکاران پژوهشگر با هماهنگی پیشین به آنان مراجعه کرده، ضمن شرح ابزار و هدف آن، مفاد پرسش‌نامه را از آنان پرسیده، ابزار را تکمیل کرده‌اند.

شیوه تحلیل داده‌ها

برای توصیف نمونه از شاخص‌های آمار توصیفی و برای آزمون پرسش‌های پژوهش از آزمون‌های آماری استنباطی استفاده شده است؛ برای این منظور، پس از اطمینان از نرمال بودن توزیع داده‌ها از آزمون‌های پارامتریک از جمله «t تک متغیره»، «F تحلیل واریانس یک طرفه» و «t دو متغیره» برای تحلیل استنباطی داده‌ها، استفاده شده است.

یافته‌ها

عمده‌ترین یافته‌های پژوهش، شامل زمینه‌های زیر هستند:

- بررسی پرسش اول پژوهش: اولین پرسش پژوهش مبتنی بود بر اینکه «به چه میزان فرهنگ خانواده، مانع مشارکت اولیای دانش‌آموزان در امور مدارس متوسطه شهر اصفهان بوده است؟».

تحلیل انجام شده، بیانگر آن است که عمده‌ترین مانع مشارکت اولیا در این پرسش، اعتقاد والدین به عدم ضرورت مشارکت در امور مدرسه فرزندان بوده، پس از آن نیز به ترتیب، عمده‌ترین موانع یادشده شامل زمینه‌هایی مانند اعتقاد ارزش و اهمیت نداشتن مشارکت در امور مدرسه و اعتقاد والدین به عدم ارتباط امور مدرسه فرزندان به آنان بوده است. مشاهده پاسخ‌های ابرازشده به مؤلفه‌های یادشده، مبین تأثیر در حد کم این مؤلفه‌ها از لحاظ توصیفی بوده است (جدول ۱).

۱. فرمول مورد استفاده در نمونه‌گیری از این قرار است:

$$n = \frac{Nt^2S^2}{Nd^2 + t^2S^2}$$

n = برآورد نمونه، N = تعداد جامعه آماری، t = سطح اطمینان ۹۵٪، S_۲ = پیش‌برآورد واریانس، d = دقت احتمالی مطلوب

جدول ۱. تأثیر فرهنگ خانواده بر عدم مشارکت اولیا در امور مدارس متوسطه شهر اصفهان

ردیف	پرسش	توزیع پاسخ‌ها					
		خیلی زیاد	زیاد	تاحدی	کم	خیلی کم	اصلاً
۱	ارزش و اهمیت نداشتن علم و تحصیل در نظر و دیدگاه والدین	۱۵	۵	۶۳	۴۱	۲۳	۱۰۱
۲	ارزش و اهمیت نداشتن تحصیل فرزندان در مدرسه به نظر والدین	۱۲	۳۷	۱۵	۲۲	۳۷	۱۲۵
۳	ارزش و اهمیت نداشتن مشارکت در امور مدرسه	۱۳	۴۱	۳	۸۴	۵۴	۵۳
۴	اعتقاد والدین به عدم ارتباط امور مدرسه فرزندان به آنان	۵	۲۷	۶۸	۲۳	۵۴	۷۱
۵	اعتقاد والدین به عدم ضرورت مشارکت آنان در امور مدرسه فرزندان	۲۶	۱۵	۶۹	۵۷	۳۷	۴۴
میانگین کل		۱/۷۴					

جدول ۲. مقایسه میانگین کلی نظرات پاسخگویان در خصوص تأثیر فرهنگ خانواده بر عدم مشارکت اولیا در امور مدارس متوسطه شهر اصفهان با میانگین فرضی ($m = 3$)

ابزار	تعداد	میانگین	درجه آزادی	انحراف معیار	t	مقدار بحرانی $\alpha = 0/05$
پرسش‌نامه	۲۴۸	۱/۷۴	۲۴۷	۱/۲۵	-۹/۴۱	۱/۶۴

$$H_0 = m \leq 3 \quad H_1 = m > 3$$

جدول ۳. تأثیر اقتصاد خانواده بر عدم مشارکت اولیا در امور مدارس متوسطه شهر اصفهان

ردیف	پرسش	توزیع پاسخ‌ها					
		خیلی زیاد	زیاد	تاحدی	کم	خیلی کم	اصلاً
۶	درگیری‌های شغلی شدید والدین	۹۳	۶۰	۴۶	۱۳	۳۵	۱
۷	اشتغال تمام‌وقت والدین و نداشتن فرصت‌های اضافی	۴۹	۵۲	۶۲	۲	۳۸	۴۵
۸	زیادبودن تعداد فرزندان و عدم امکان مشارکت در مدرسه آنها	۳۳	۳۸	۳۶	۱۷	۶۵	۵۹
۹	مسئولیت‌های شغلی سنگین و حساس والدین	۱۳	۴۷	۶۱	۱۱	۵۰	۶۶
۱۰	نداشتن فرصت و فراموش شدن همیشگی این امور	۱۳	۲۶	۵۲	۵۲	۴۱	۶۴
میانگین کل		۲/۴۸					

خانواده، مانع مشارکت اولیای دانش‌آموزان در امور مدارس متوسطه شهر اصفهان بوده است؟».

تحلیل انجام شده، بیانگر آن است که عمده‌ترین مانع مشارکت اولیا در این پرسش، درگیری‌های شغلی شدید والدین بوده، پس از آن نیز به ترتیب عمده‌ترین موانع یادشده عبارت بودند از: زمینه‌هایی مانند اشتغال تمام‌وقت والدین و نداشتن فرصت‌های اضافی، زیادبودن تعداد فرزندان و عدم امکان مشارکت در مدرسه آنها و مسئولیت‌های شغلی سنگین و حساس والدین. مشاهده

«t» محاسبه شده به منظور بررسی معناداری میانگین مجموع گفته‌های والدین (میانگین ۱/۷۴ و انحراف معیار $\pm 1/25$) در خصوص تأثیر موانع مرتبط با فرهنگ خانواده بر عدم مشارکت اولیا در امور مدارس متوسطه شهر اصفهان در سطح $\alpha = 0/05$ از مقدار بحرانی جدول کوچک‌تر و در حد بالاتر از گزینه متوسط، معنادار نبوده است (جدول ۲).

• بررسی پرسش دوم پژوهش: دومین پرسش پژوهش حاضر، مبتنی بود بر اینکه «به چه میزان، اقتصاد

مشارکت اولیا در این پرسش شامل «عدم تقسیم کار در خانواده و واگذاری همیشگی این امور به یک نفر» بوده، پس از آن نیز به ترتیب عمده‌ترین موانع یادشده عبارت بودند از: زمینه‌هایی مانند عدم همکاری والدین با یکدیگر در این دسته از امور، عدم حاکمیت فضای صمیمی میان والدین در خانواده و عدم علاقه والدین به گفتگو و تقسیم کارها بین همدیگر (جدول ۵). «t» محاسبه شده به منظور بررسی معناداری میانگین مجموع گفته‌های والدین (میانگین ۱/۵۲ و انحراف معیار $\pm 1/04$) در خصوص تأثیر موانع مرتبط با سطح تعامل خانواده بر عدم مشارکت اولیا در امور مدارس متوسطه شهر اصفهان در سطح $\alpha = 0/05$ از مقدار بحرانی جدول کوچک‌تر و در حد بالاتر از گزینه متوسط معنادار نبوده است (جدول ۶).

پاسخ‌های ابرازشده به مؤلفه‌های یادشده، مبین تأثیر در حد متوسط این مؤلفه از لحاظ توصیفی بوده است (جدول ۳).

«t» محاسبه شده به منظور بررسی معناداری گفته‌های والدین (میانگین $2/48$ و انحراف معیار $1/33 \pm$) در خصوص تأثیر اقتصاد خانواده بر عدم مشارکت اولیا در امور مدارس متوسطه شهر اصفهان در سطح $\alpha = 0/05$ از مقدار بحرانی جدول کوچک‌تر و در حد بالاتر از گزینه متوسط معنادار نبوده است (جدول ۴).

• بررسی پرسش سوم پژوهش: سومین پرسش پژوهش حاضر، مبتنی بود بر اینکه «به چه میزان، سطح تعامل خانواده، مانع مشارکت اولیای دانش‌آموزان در امور مدارس متوسطه شهر اصفهان بوده است؟». تحلیل انجام شده، بیانگر آن است که عمده‌ترین مانع

جدول ۴. مقایسه میانگین کلی نظریات پاسخگویان در خصوص تأثیر اقتصاد خانواده بر عدم مشارکت اولیا در امور مدارس متوسطه شهر اصفهان با میانگین فرضی ($m = 3$)

ابزار	تعداد	میانگین	درجه آزادی	انحراف معیار	t	مقدار بحرانی $\alpha = 0/05$
پرسش‌نامه	۲۴۸	۲/۴۸	۲۴۷	۱/۳۳	۰/۱۲۴	۱/۶۴

$$H_0: m \leq 3 \quad H_1: m > 3$$

جدول ۵. تأثیر سطح تعامل خانواده بر عدم مشارکت اولیا در امور مدارس متوسطه شهر اصفهان

میانگین	توزیع پاسخ‌ها						پرسش	ردیف
	اصلاً	خیلی کم	کم	تاحدی	زیاد	خیلی زیاد		
۱/۱۲	۱۰۴	۹۴	۷	۱۴	۱۶	۱۳	جدیت‌نداشتن والدین در امور تحصیلی فرزندان	۱۱
۲/۰۷	۵۵	۳۶	۳۷	۸۱	۳۳	۶	عدم تقسیم کار در خانواده و واگذاری همیشگی این امور به یک نفر	۱۲
۱/۷۴	۵۴	۷۲	۴۹	۳۲	۳۹	۲	عدم همکاری والدین با یکدیگر در این دسته از امور	۱۳
۱/۴۴	۹۲	۶۴	۳۳	۲۱	۲۴	۱۴	عدم حاکمیت فضای صمیمی میان والدین در خانواده	۱۴
۱/۲۴	۷۹	۹۵	۴۲	۱۵	۱	۱۶	عدم علاقه والدین به گفتگو و تقسیم کارها میان همدیگر	۱۵
	۱/۵۲						میانگین کل	

جدول ۶. مقایسه میانگین کلی نظرات پاسخگویان در خصوص تأثیر سطح تعامل خانواده بر عدم مشارکت اولیا در امور مدارس متوسطه شهر اصفهان با میانگین فرضی ($m = 3$)

ابزار	تعداد	میانگین	درجه آزادی	انحراف معیار	t	مقدار بحرانی $\alpha = 0/05$
پرسش‌نامه	۲۴۸	۱/۵۲	۲۴۷	۱/۰۴۱۶	-۱۴/۷۱۷	۱/۶۴

$$H_0: m \leq 3 \quad H_1: m > 3$$

عقاید مشترک میان والدین؛ مشاهده پاسخ‌های ابرازشده به مؤلفه‌های یادشده، مبین تأثیر درحد خیلی کم این مؤلفه از لحاظ توصیفی بوده‌است (جدول ۷).

«t» محاسبه شده به منظور بررسی معناداری میانگین مجموع گفته‌های والدین (میانگین ۰/۷۶ و انحراف معیار $\pm 1/09$) درخصوص تأثیر موانع مرتبط با مشکلات خانوادگی بر عدم مشارکت اولیا در امور مدارس متوسطه شهر اصفهان در سطح $\alpha = 0/05$ از مقدار بحرانی جدول کوچک‌تر و درحد بالاتر از گزینه متوسط، معنادار نبوده‌است (جدول ۸).

جدول ۷. تأثیر مشکلات خانوادگی بر عدم مشارکت اولیا در امور مدارس متوسطه شهر اصفهان

ردیف	پرسش	توزیع پاسخ‌ها					میانگین
		خیلی زیاد	زیاد	تاحدی	کم	خیلی کم	
۱۶	ناسازگاری‌های پیوسته والدین با یکدیگر	۲	۱۲	۳۷	۲۱	۴۹	۱/۰۸
۱۷	فقدان عقاید مشترک بین والدین	۴	۴	۱۴	۱۹	۵۴	۰/۶۸
۱۸	بی‌احترامی‌ها و توهین‌های متوالی میان والدین	۲	۱۴	۱۴	۳۷	۱۹	۰/۸۱
۱۹	طرح مداوم موضوع جدایی و طلاق میان والدین	۲	۱۲	۲۲	۱۶	۲۱	۰/۷۱
	جداشدن والدین از یکدیگر	۴	۱۱	۱۳	۱۰	۱۵	۰/۵۵
	میانگین کل						۰/۷۶

جدول ۸. مقایسه میانگین کلی نظریات پاسخگویان درخصوص تأثیر مشکلات خانوادگی بر عدم مشارکت اولیا در امور مدارس متوسطه شهر اصفهان با میانگین فرضی ($m = 3$)

ابزار	تعداد	میانگین	درجه آزادی	انحراف معیار	t	مقدار بحرانی $\alpha = 0/05$
پرسش‌نامه	۲۴۸	۰/۷۶	۲۴۷	۱/۰۹۳۹	-۲۵/۰۰۷	۱/۶۴

$$H_0 = m \leq 3 \quad H_1 = m > 3$$

یادشده شامل زمینه‌هایی مانند ممانعت دانش‌آموز از مشارکت والدین به دلیل ترس از مشخص شدن سطح تحصیلات والدین، جلوگیری دانش‌آموز از مشارکت والدین به دلیل ترس از مشخص شدن شغل والدین و ممانعت دانش‌آموز از مشارکت والدین به دلیل ترس از مشخص شدن مشکلات رفتاری احتمالی والدین بوده‌است. مشاهده پاسخ‌های ابرازشده به مؤلفه‌های یادشده، مبین تأثیر درحد خیلی کم این مؤلفه‌ها از لحاظ توصیفی بوده‌است (جدول ۹).

• بررسی پرسش چهارم پژوهش: چهارمین پرسش پژوهش حاضر، مبتنی بود بر اینکه «به چه میزان، مشکلات خانوادگی، مانع مشارکت اولیای دانش‌آموزان در امور مدارس متوسطه شهر اصفهان بوده‌است؟».

تحلیل انجام شده، بیانگر آن است که عمده‌ترین مانع مشارکت اولیا در این پرسش، شامل ناسازگاری‌های پیوسته والدین با یکدیگر بوده، پس از آن نیز به ترتیب، عمده‌ترین موانع یادشده عبارت بودند از: زمینه‌هایی مانند بی‌احترامی‌ها و توهین‌های متوالی میان والدین، طرح مداوم موضوع جدایی و طلاق میان والدین و فقدان

• بررسی پرسش پنجم پژوهش: پنجمین پرسش پژوهش حاضر، مبتنی بود بر اینکه «به چه میزان، رعایت علایق دانش‌آموزان، مانع مشارکت اولیای دانش‌آموزان در امور مدارس متوسطه شهر اصفهان بوده‌است؟».

تحلیل انجام شده، بیانگر آن است که عمده‌ترین مانع مشارکت اولیا در این پرسش، شامل ممانعت دانش‌آموزان از مشارکت والدین به دلیل ترس از مشخص شدن وضع تحصیلی، اخلاقی و رفتاری آنان در مدرسه بوده، پس از آن نیز به ترتیب، عمده‌ترین موانع

جدول ۹. تأثیر رعایت علایق دانش‌آموزان بر عدم مشارکت اولیا در امور مدارس متوسطه شهر اصفهان

ردیف	پرسش	توزیع پاسخ‌ها					میانگین
		خیلی زیاد	زیاد	تاحدی	کم	خیلی کم	
۲۱	ممانعت دانش‌آموز از مشارکت والدین به دلیل ترس از مشخص شدن شغل والدین	۶	۱۴	۲۷	-	۶۳	۱/۲۹
۲۲	ممانعت دانش‌آموز از مشارکت والدین به دلیل ترس از مشخص شدن سطح تحصیلات والدین	۵	۱۶	۳۵	-	۳۰	۱/۳۴
۲۳	ممانعت دانش‌آموز از مشارکت والدین به دلیل ترس از مشخص شدن مشکلات رفتاری والدین	۱۸	۱۲	۱	-	۴۱	۱/۰۱
۲۴	ممانعت دانش‌آموز از مشارکت والدین به دلیل ترس از مشخص شدن وضع ظاهری و لهجه والدین	۱۳	۱۷	۳	-	۵۹	۱
۲۵	ممانعت دانش‌آموز از مشارکت والدین به دلیل ترس از مشخص شدن وضع تحصیلی، اخلاقی و رفتاری وی در مدرسه	۲۷	۲۷	۵	-	۳۳	۱/۶۴
		میانگین کل					۱/۲۵

جدول ۱۰. مقایسه میانگین کلی نظریات پاسخگویان در خصوص تأثیر رعایت علایق دانش‌آموزان بر عدم مشارکت اولیا در امور

مدارس متوسطه شهر اصفهان با میانگین فرضی (m = 3)

ابزار	تعداد	میانگین	درجه آزادی	انحراف معیار	t	مقدار بحرانی $\alpha = 0/05$
پرسش‌نامه	۲۴۸	۱/۲۵	۲۴۷	۱/۳	-۱۴/۹۸۶	۱/۶۴

$$H_0 = m \leq 3 \quad H_1 = m > 3$$

۱. تحلیل استنباطی متغیرهای مطرح در پرسش اول پژوهش (فرهنگ خانواده)

«F» محاسبه شده در داده‌های پرسش اول پژوهش (فرهنگ خانواده)، بیانگر وجود تفاوت معنادار میان گفته‌های والدین بر حسب متغیر ناحیه مدرسه بوده است. آزمون حداقل سطح معناداری تفاوت‌ها (LSD)، تفاوت یاد شده را میان گفته‌های والدین ساکن ناحیه دو با نواحی یک، سه و چهار و همچنین والدین ساکن ناحیه پنج با نواحی یک، سه و چهار، به علاوه، والدین ساکن ناحیه چهار با یک و سه نشان داده است.

بیشترین میزان تأثیر مؤلفه‌های مرتبط با موانع فرهنگ خانواده به ترتیب در میان والدین ساکن نواحی دو، پنج و چهار و کمترین میزان تأثیر نیز به ترتیب در گفته‌های والدین ساکن نواحی سه و یک شهر اصفهان بوده است (جدول ۱۱).

«t» محاسبه شده به منظور بررسی معناداری میانگین مجموع گفته‌های والدین (میانگین ۱/۲۵ و انحراف معیار $\pm ۱/۳$) در خصوص تأثیر موانع مرتبط با رعایت علایق دانش‌آموزان بر عدم مشارکت اولیا در امور مدارس متوسطه شهر اصفهان در سطح $\alpha = 0/05$ از مقدار بحرانی جدول، کوچک‌تر و در حد بالاتر از گزینه متوسط، معنادار نبوده است (جدول ۱۰).

• بررسی پرسش ششم پژوهش: ششمین پرسش پژوهش حاضر، مبتنی بود بر اینکه «آیا در نتایج هریک از پرسش‌های پژوهشی بالا بر حسب متغیرهای تعدیل‌کننده مانند جنس دانش‌آموز، ناحیه مدرسه و چندمین فرزند خانواده، تفاوت معنادار وجود دارد؟».

۱. به منظور پرهیز از طولانی شدن مقاله، تنها نتایج تحلیل‌های معنادار آورده شده است.

جدول ۱۱. تفاوت معنادار میان گفته‌های والدین در خصوص میزان تأثیر فرهنگ خانواده بر عدم مشارکت اولیا در امور مدارس (برحسب ناحیه)

گروه‌ها	تعداد	میانگین	انحراف معیار	F	احتمال	Eta	Power
ناحیه یک	۳۰	۱/۲۳۳۳	۱/۱۸۸۵	۲۳/۱۳۷	۰/۰۰۰۰	۰/۳۱۹	۱/۰۰۰
ناحیه دو	۴۱	۲/۳۹۰۲	۰/۸۳۰۶				
ناحیه سه	۸۰	۱/۲۰۵۰	۱/۱۰۵۶				
ناحیه چهار	۵۱	۱/۸۴۳۱	۱/۲۱۰۲				
ناحیه پنج	۴۶	۲/۳۵۲۲	۱/۳۸۷۰				

گروه‌ها	میانگین	ناحیه یک	ناحیه دو	ناحیه سه	ناحیه چهار	ناحیه پنج
		۱/۲۳۳۳	۲/۳۹۰۲	۱/۲۰۵۰	۱/۸۴۳۱	۱/۳۵۲۲
ناحیه یک	۱/۲۳۳۳					
ناحیه دو	۲/۳۹۰۲	*		*	*	
ناحیه سه	۱/۲۰۵۰					
ناحیه چهار	۱/۸۴۳۱	*		*		
ناحیه پنج	۲/۳۵۲۲	*		*	*	

تفاوت‌ها (LSD)، تفاوت یادشده میان گفته‌های والدین نواحی چهار با یک و دو نشان داده‌است.

بیشترین میزان تأثیر بیان شده مؤلفه‌های مرتبط با موانع اقتصاد خانواده به ترتیب در میان والدین ناحیه چهار و کمترین میزان تأثیر نیز به ترتیب در گفته‌های والدین نواحی یک و دو بوده‌است (جدول ۱۲).

۲. تحلیل استنباطی متغیرهای مطرح در پرسش دوم پژوهش (اقتصاد خانواده)

«F» محاسبه شده در داده‌های پرسش دوم پژوهش (اقتصاد خانواده) در سطح $P \leq 0/05$ بیانگر وجود تفاوت معنادار میان گفته‌های والدین برحسب متغیر ناحیه مدرسه بوده‌است. آزمون حداقل سطح معناداری

جدول ۱۲. تفاوت معنادار میان گفته‌های والدین در خصوص میزان تأثیر اقتصاد خانواده بر عدم مشارکت اولیا در امور مدارس (برحسب ناحیه)

گروه‌ها	تعداد	میانگین	انحراف معیار	F	احتمال	Eta	Power
ناحیه یک	۳۰	۱/۶۱۵۷	۱/۴۴۴۷	۱۴/۴۳۷	۰/۰۰۰	۰/۲۲۶	۱/۰۰۰
ناحیه دو	۴۱	۲/۰۸۲۵	۱/۳۴۷۷				
ناحیه سه	۸۰	۲/۷۳۴۸	۱/۴۰۹۲				
ناحیه چهار	۵۱	۳/۴۷۳۳	۰/۷۴۳۷				
ناحیه پنج	۴۶	۳/۳۷۵۶	۰/۵۱۲۲				

گروه‌ها	میانگین	ناحیه یک	ناحیه دو	ناحیه سه	ناحیه چهار	ناحیه پنج
		۱/۶۱۵۷	۲/۰۸۲۵	۲/۷۳۴۸	۳/۴۷۳۳	۳/۳۷۵۶
ناحیه یک	۱/۶۱۵۷					
ناحیه دو	۲/۰۸۲۵					
ناحیه سه	۲/۷۳۴۸					
ناحیه چهار	۳/۴۷۳۳	*	*			
ناحیه پنج	۳/۳۷۵۶					

۴. تحلیل استنباطی متغیرهای مطرح در پرسش چهارم پژوهش (مشکلات خانوادگی)

«F» محاسبه شده در داده‌های پرسش چهارم پژوهش (مشکلات خانوادگی) در سطح $P \leq 0/05$ ، بیانگر وجود تفاوت معنادار میان گفته‌های والدین برحسب متغیر ناحیه مدرسه بوده است. آزمون حداقل سطح معناداری تفاوت‌ها (LSD)، تفاوت یادشده را میان گفته‌های والدین ساکن ناحیه پنج با نواحی یک، دو، سه و چهار، همچنین والدین ساکن ناحیه سه با نواحی چهار و دو و نیز والدین ساکن ناحیه یک با نواحی دو، سه و چهار نشان داده است.

بیشترین میزان تأثیر بیان شده مؤلفه‌های مرتبط با موانع مشکلات خانوادگی به ترتیب در میان نواحی پنج، یک شهر اصفهان و کمترین میزان تأثیر نیز در میان والدین دانش‌آموزان ناحیه سه، دو و چهار شهر اصفهان بوده است (جدول ۱۵).

۵. تحلیل استنباطی متغیرهای مطرح در پرسش پنجم پژوهش (تأثیر رعایت علایق دانش‌آموزان)

«F» محاسبه شده در داده‌های پرسش پنجم پژوهش (تأثیر رعایت علایق دانش‌آموزان) در سطح $P \leq 0/05$ ، بیانگر وجود تفاوت معنادار میان گفته‌های والدین برحسب متغیر چندمین فرزند خانواده بوده است. آزمون حداقل سطح معناداری تفاوت‌ها (LSD)، تفاوت یادشده را میان گفته‌های والدین دارای فرزند دوم با والدین دارای فرزند پنجم و پس از آن، چهارم، سوم و اول و همچنین والدین دارای فرزند اول با والدین دارای فرزند چهارم و سوم نشان داده است.

بیشترین میزان تأثیر بیان شده مؤلفه‌های مرتبط با موانع رعایت علایق دانش‌آموزان به ترتیب در میان والدین دارای فرزند دوم و اول و کمترین میزان تأثیر نیز در میان والدین دارای فرزند پنجم و پس از آن بوده است (جدول ۱۶).

جدول ۱۳. تفاوت معنادار میان گفته‌های والدین در خصوص میزان تأثیر مشکلات خانوادگی بر عدم مشارکت اولیا در امور مدارس (برحسب ناحیه)

گروه‌ها	تعداد	میانگین	انحراف معیار	F	احتمال	Eta	Power
ناحیه یک	۳۰	۱/۲۰۶۷	۱/۳۵۸۰	۱۳/۷۸۳	۰/۰۰۰	۰/۲۱۸	۱/۰۰۰
ناحیه دو	۴۱	۰/۸۴۳۹	۱/۲۸۷۳				
ناحیه سه	۸۰	۰/۲	۰/۶۰۴۶				
ناحیه چهار	۵۱	۰/۷۶۴۷	۰/۷۲۸۵				
ناحیه پنج	۴۶	۱/۳۷۸۳	۱/۲۶۰۱				

گروه‌ها	میانگین	ناحیه یک	ناحیه دو	ناحیه سه	ناحیه چهار	ناحیه پنج
		۱/۶۱۵۷	۲/۰۸۲۵	۲/۷۳۴۸	۳/۴۷۳۳	۳/۳۷۵۶
ناحیه یک	۱/۲۰۶۷	*	*	*	*	*
ناحیه دو	۰/۸۴۳۹					
ناحیه سه	۰/۲		*	*	*	*
ناحیه چهار	۰/۷۶۴۷					
ناحیه پنج	۱/۳۷۸۳	*	*	*	*	*

جدول ۱۴. تفاوت معنادار میان گفته‌های والدین در خصوص میزان تأثیر رعایت علایق دانش‌آموزان بر عدم مشارکت اولیا در امور مدارس (برحسب چندمین فرزند)

گروه‌ها	تعداد	میانگین	انحراف معیار	F	احتمال	Eta	Power
فرزند اول	۶۶	۱/۴۲۵۰	۱/۴۳۳۷	۱۹/۹۱۱	۰/۰۰۰	۰/۲۸۷	۱/۰۰۰
فرزند دوم	۵۴	۱/۲۱۷۱	۰/۷۰۱۹				
فرزند سوم	۴۵	۰/۹۴۶۷	۱/۳۸۲۰				
فرزند چهارم	۳۵	۱/۱۲۷۳	۱/۱۲۰۸				
فرزند پنجم	۴۸	۰/۶۸۶۷	۰/۹۷۱۰				

گروه‌ها	میانگین	فرزند اول	فرزند دوم	فرزند سوم	فرزند چهارم	فرزند پنجم
		۱/۴۲۵۰	۱/۲۱۷۱	۰/۹۴۶۷	۱/۱۲۷۳	۰/۶۸۶۷
فرزند اول	۱/۴۲۵۰			*	*	
فرزند دوم	۱/۲۱۷۱	*		*	*	
فرزند سوم	۰/۹۴۶۷					
فرزند چهارم	۱/۱۲۷۳					
فرزند پنجم	۰/۶۸۶۷					

بحث و نتیجه‌گیری

در پژوهش حاضر، ضمن مشاهده مبانی نظری و پژوهشی پیشین و همچنین با استفاده از دیدگاه‌های صاحب‌نظران مرتبط با موضوع، موانع خانوادگی احتمالی مؤثر در عدم مشارکت فعال و مداوم اولیا در امور مدارس فرزندان در پنج دسته شامل «فرهنگ خانواده، اقتصاد خانواده، سطح تعامل خانواده، مشکلات خانوادگی و رعایت علایق دانش‌آموزان»، طبقه‌بندی و بررسی شدند. در اینجا نتایج حاصل از تحلیل داده‌های پژوهش به بحث‌گذارده خواهند شد:

۱. در مجموعه موانع خانوادگی، میانگین کل نتایج به دست آمده در خصوص تأثیر پنج دسته موانع «فرهنگ خانواده، اقتصاد خانواده، سطح تعامل خانواده، مشکلات خانوادگی و رعایت علایق دانش‌آموزان» بر عدم مشارکت اولیا در امور مدارس از لحاظ توصیفی در حد کمتر از متوسط بوده است؛ نتیجه یادشده مبین آن است که موانع خانوادگی در عدم مشارکت اولیا به میزان کمتر از حد متوسط تأثیر داشته، تأثیر مزبور در مجموع

مؤلفه‌های مطرح در هریک از پنج دسته عوامل مورد بررسی در حد بالاتر از گزینه متوسط، معنادار نبوده است. ۲. در مقوله فرهنگ خانواده، اعتقاد والدین به عدم ضرورت مشارکت در امور مدرسه فرزندان، عمده‌ترین مانع مشارکت اولیا در امور مدارس بوده و پس از آن مؤلفه‌هایی مانند «اعتقاد ارزش و اهمیت‌نداشتن مشارکت در امور مدرسه و اعتقاد والدین به عدم ارتباط امور مدرسه فرزندان به آنان در میان نمونه مورد بررسی در حد کم شایع بوده، نمی‌توان آن را به کل جامعه تعمیم داد؛ این امر، بیانگر آن است که خانواده‌های مشارکت‌نکرده در امور مدارس فرزندان، به‌رغم عدم تلاش در این زمینه از اهمیت تحصیل فرزندان و همچنین مشارکت در امور تحصیلی آنان، مطلع بوده، به آن اعتقاد داشته‌اند؛ نتیجه یادشده، مؤید یافته‌های تاجبخش (۱۳۷۴) [۱۱]، میرکمالی (۱۳۷۸) [۱]، فریدون (۱۳۷۵) [۱۰]، جهانگرد (۱۳۷۵) [۲]، گرولینک و اسلویازک (۱۹۹۴) [۱۶]، کوتس (۱۹۹۸) [۱۷]، هستیک و لویو (۱۹۹۹) [۱۸]، محمدرضایی (۱۳۷۸) [۲۳]، قاسمی

است و بر این اساس، درگیری اقتصادی بیشتر والدین این منطقه، موجب کاهش سطح مشارکت آنان در امور مدارس فرزندان خود شده است.

۶. سطح تعامل خانواده، دومین عامل مؤثر بر عدم مشارکت اولیای دانش‌آموزان در امور مدارس متوسطه شهر اصفهان بوده است. عدم تقسیم کار در خانواده و واگذاری همیشگی این امور به یک نفر، عمده‌ترین مانع مشارکت اولیا در امور مدارس در مقوله سطح تعامل خانواده بوده و پس از آن، مؤلفه‌هایی مانند «عدم همکاری والدین با یکدیگر در این دسته از امور، عدم حاکمیت فضای صمیمی میان والدین در خانواده و عدم علاقه والدین به گفتگو و تقسیم کارها میان همدیگر» مطرح بوده‌اند؛ نتیجه یادشده با یافته‌های کوتس (۱۹۹۸) [۱۷] و گرولینک و اسلویازک (۱۹۹۴) [۱۶] در خصوص ضرورت تعامل پویای خانواده به‌منظور مشارکت اجتماعی مؤثر آنان، همخوان است.

۷. مشکلات خانوادگی نیز بر عدم مشارکت اولیای دانش‌آموزان در امور مدارس متوسطه شهر اصفهان مؤثر بوده است. ناسازگاری‌های پیوسته والدین با یکدیگر، عمده‌ترین مانع مشارکت اولیا در امور مدارس در مقوله مشکلات خانوادگی بوده و پس از آن، مؤلفه‌هایی مانند «بی‌احترامی‌ها و توهین‌های متوالی میان والدین، طرح مداوم موضوع جدایی و طلاق میان والدین و فقدان عقاید مشترک میان والدین» مطرح بوده‌اند؛ نتیجه یادشده مؤید یافته‌های گرولینک و اسلویازک (۱۹۹۴) [۱۶] و کوتس (۱۹۹۸) [۱۷] بوده است.

۸. بیشترین میزان تأثیر بیان‌شده مؤلفه‌های مرتبط با موانع مشکلات خانوادگی به ترتیب در میان نواحی پنج و یک شهر اصفهان و کمترین میزان تأثیر نیز در میان والدین دانش‌آموزان ناحیه دو، سه و چهار شهر اصفهان بوده است. لازم به یادآوری است که ناحیه پنج در طبقات اقتصادی-اجتماعی متوسط و پایین و ناحیه یک و سه در طبقات اقتصادی و اجتماعی بالا قرار دارند؛ از این رو، مشکلات خانوادگی موجود در هر دو گروه خانواده‌های طبقات پایین و بالای اجتماعی، بر این

پویا (۱۳۷۷) [۲۲]، چهاردولی (۱۳۷۸) [۲۴] و رنجه‌بازو (۱۳۷۵) [۲۵] در خصوص اهمیت و جایگاه فرهنگ‌سازی برای خانواده‌هاست.

۳. بیشترین میزان تأثیر بیان‌شده مؤلفه‌های مرتبط با موانع فرهنگ خانواده به ترتیب در میان والدین ساکن نواحی دو، پنج و چهار و کمترین میزان تأثیر نیز به ترتیب در گفته‌های والدین ساکن نواحی سه و یک شهر اصفهان بوده است. نواحی سه و یک شهر اصفهان، دارای سطح اقتصادی-اجتماعی بالاتری هستند و بنابراین انتظار هم بر این بوده که این گروه از خانواده‌ها، سطح مشارکت بالاتری نیز داشته باشند؛ نتیجه یادشده، مؤید یافته‌های قاسمی پویا (۱۳۷۷) [۲۲]، چهاردولی (۱۳۷۸) [۲۴] و رنجه‌بازو (۱۳۷۵) [۲۵] در خصوص تأثیر جایگاه اقتصادی-اجتماعی خانواده‌ها در مشارکت آنان در امور مدارس است.

۴. اقتصاد خانواده، عمده‌ترین عامل مؤثر بر عدم مشارکت اولیای دانش‌آموزان در امور مدارس متوسطه شهر اصفهان بوده است. در مقوله اقتصاد خانواده، درگیری‌های شغلی شدید والدین، عمده‌ترین مانع مشارکت اولیا بوده و پس از آن مؤلفه‌هایی مانند «اشتغال تمام وقت والدین و نداشتن فرصت‌های اضافی، زیادبودن تعداد فرزندان و عدم امکان مشارکت در مدرسه آنها و مسئولیت‌های شغلی سنگین و حساس والدین» مطرح بوده‌اند؛ نتیجه یادشده، مؤید یافته‌های سیکس‌میت^۱ و همکاران (۲۰۰۸) [۱۹]، قاسمی پویا (۱۳۷۷) [۲۲]، چهاردولی (۱۳۷۸) [۲۴] و رنجه‌بازو (۱۳۷۵) [۲۵] در خصوص اهمیت جایگاه اقتصادی-اجتماعی خانواده‌ها برای مشارکت آنان در امور مدارس است.

۵. بیشترین میزان تأثیر بیان‌شده مؤلفه‌های مرتبط با موانع اقتصاد خانواده به ترتیب در میان والدین ناحیه چهار و کمترین میزان تأثیر نیز به ترتیب در گفته‌های والدین نواحی یک و دو بوده است. ناحیه چهار شهر اصفهان، دارای سطح اقتصادی-اجتماعی پایین‌تری

1 . Sixsmith

موضوع اثرگذار بوده‌اند.

۹. نواحی دو، سه و چهار شهر اصفهان از نواحی قدیمی و سنتی‌تر شهر اصفهان به‌شمار می‌آیند و به‌احتمال، شرایط یادشده بر نوع و سطح ازدواج و مسائل متعاقب آن و تأثیر آن بر سطح مشارکت والدین در مدارس دانش‌آموزان خود مؤثر بوده‌است. نتایج حاصل با مبانی نظری مشارکت والدین در امور مدارس در پژوهش‌های آمیز و همکارانش (۱۹۹۳) [۱۳]، استنبرگ و همکارانش (۱۹۹۳) [۱۵]، گروولینک و اسلویازاک (۱۹۹۴) [۱۶] و محمدی (۱۳۷۵) [۲۱] انطباق و همخوانی دارد.

۱۰. رعایت علایق دانش‌آموزان از جمله علل مؤثر بر عدم مشارکت اولیا در امور مدارس فرزندان است. جلوگیری دانش‌آموزان از مشارکت والدین به دلیل ترس از مشخص شدن وضع تحصیلی، اخلاقی و رفتاری آنان، عمده‌ترین مانع مشارکت اولیا در امور مدارس در مقوله رعایت علایق دانش‌آموزان بوده و پس از آن، مؤلفه‌هایی مانند «ممانعت دانش‌آموز از مشارکت والدین به دلیل ترس از مشخص شدن سطح تحصیلات والدین، جلوگیری دانش‌آموز از مشارکت والدین به دلیل ترس از مشخص شدن شغل والدین و ممانعت دانش‌آموز از مشارکت والدین به دلیل ترس از مشخص شدن مشکلات رفتاری احتمالی والدین» مطرح بوده‌است؛ نتیجه یادشده، مؤید یافته‌های پژوهش‌های هستیک و لویو (۱۹۹۹) [۱۸]، کوتس (۱۹۹۸) [۱۷]، آمیز و همکاران (۱۹۹۳) [۱۳]، استیلر و ریان (۱۹۹۲) [۱۴]، استنبرگ و همکاران (۱۹۹۲) [۱۵] و گروولینک و اسلویازاک (۱۹۹۴) [۱۶] درخصوص تأثیرپذیری والدین از خواسته‌ها و علایق فرزندان خود در زمینه‌های گوناگون و از جمله مشارکت در امور مدرسه‌ای هستند.

۱۱. بیشترین میزان تأثیر بیان‌شده مؤلفه‌های مرتبط با موانع رعایت علایق دانش‌آموزان به‌ترتیب در میان والدین دارای فرزند دوم و اول و کمترین میزان تأثیر نیز در میان والدین دارای فرزند پنجم و پس از آن بوده‌است. خانواده‌های دارای فرزندان کمتر، بیش از

خانواده‌های پرفرزند تحت تأثیر علایق دانش‌آموزان خود قراردارند که این امر می‌تواند ناشی از کم‌بودن تعداد فرزند و در کانون توجه بودن وی باشد؛ نتایج حاصل با مبانی نظری مشارکت والدین در امور مدارس و پژوهش‌های هستیک و لویو (۱۹۹۹) [۱۸]، کوتس (۱۹۹۸) [۱۷] و استیلر و ریان (۱۹۹۲) [۱۴] همخوانی دارد.

۱۲. بررسی نتایج حاصل از پاسخ‌های بیان‌شده به مؤلفه‌های مطرح در پنج مقوله مورد بررسی، مبین آن است که در مجموع، مقوله‌های مورد بررسی و مؤلفه‌های مطرح در آنها از لحاظ توصیفی در حد خیلی کم بر عدم مشارکت اولیا در امور مدارس متوسطه شهر اصفهان تأثیر داشته‌اند.

۱۳. در مجموعه موانع خانوادگی از لحاظ توصیفی، مقوله اقتصاد خانواده بیش از سایر مقوله‌های مورد بررسی بر عدم مشارکت اولیای دانش‌آموزان در امور مدارس تأثیر داشته و پس از آن به‌ترتیب مقوله‌های سطح تعامل خانواده، فرهنگ خانواده، رعایت علایق دانش‌آموزان و مشکلات خانوادگی قرار می‌گیرند. بر این اساس برای بهبود مشارکت یادشده، توجه به زمینه‌های زیر ضروری است:

- اعتقاد به عدم ضرورت مشارکت خانواده در امور مدرسه فرزندان، مؤثرترین مانع مرتبط با فرهنگ خانواده بوده‌است. لازم است، دست‌اندرکاران مرتبط تلاش کنند تا اعتقاد ناصواب یادشده در اذهان اولیا اصلاح شود و اولیا به اهمیت مشارکت در امور مدارس و تعاملی بودن فرایند تربیت دانش‌آموزان میان دو نهاد خانواده و مدرسه واقف شوند.

- گروه‌های والدین ساکن نواحی دو، پنج و چهار شهر اصفهان بیش از سایر گروه‌ها، مؤلفه‌های فرهنگ خانواده را در عدم مشارکت اولیا در امور مدارس، مؤثر دانسته‌اند؛ این امر، بیانگر تعمیق اعتقادهای مورد بررسی در میان آنان و تسری دیدگاه‌های یادشده در رفتار آنها بوده و لازم است گروه‌های اولیای طبقات اقتصادی-اجتماعی پایین و متوسط،

و هرچه خانواده‌ها به‌سامان‌تر باشند، می‌توان، فرایند تحصیلی کامل‌تری را از دانش‌آموز انتظار داشت.

- والدین ناحیه پنج (طبقات اقتصادی- اجتماعی متوسط و پایین) و یک (طبقات اقتصادی و اجتماعی بالا) بیش از سایر گروه‌ها و نواحی دو، سه و چهار شهر که از نواحی قدیمی و سنتی‌تر شهر اصفهان هستند، کمتر با مشکلات خانوادگی دست‌به‌گریبان‌اند و این امر نیز بر سطح مشارکت آموزشی آنان اثر داشته‌است. به‌طور غیرمستقیم هرچه سطح درگیری‌های خانوادگی والدین کمتر باشد، میزان فرصت و توجه آنان برای مشارکت در امور مدارس بیشتر خواهد بود.

- جلوگیری دانش‌آموز از مشارکت والدین به دلیل ترس از مشخص شدن وضع تحصیلی، اخلاقی و رفتاری آنان در مدرسه، مؤثرترین مانع مرتبط با مقوله رعایت علایق دانش‌آموزان توسط والدین بوده‌است. بدیهی است شکل‌دهی منسجم‌تر به مشارکت اولیا و استفاده از کانال‌هایی به‌جز شخص دانش‌آموز (برای ارتباط با والدین) می‌تواند به صحت و تداوم تعامل خانواده و مدرسه کمک کند.

- والدین دارای فرزند دوم و اول، بیش از سایر گروه‌ها، عامل رعایت علایق دانش‌آموزان را در خصوص عدم مشارکت اولیا در امور مدارس، مؤثر دانسته‌اند؛ این امر، بیانگر کم‌بودن تعداد فرزند و در کانون توجه بودن وی بوده، لازم است والدین به‌رغم علایق ذاتی خود به فرزند به‌طور مستقیم با مدرسه او تعامل داشته‌باشند و از فرایندهای مختلف، آموزشی، پرورشی و انضباطی وی، مطلع شوند.

بیش از سایر گروه‌های مورد بررسی، جامعه هدف برنامه‌های فرهنگی، آموزشی، تربیتی و تشویقی مدنظر باشند.

- درگیری‌های شدید شغلی والدین، مؤثرترین مانع مرتبط با مقوله اقتصاد خانواده بوده‌است. اتخاذ تمهیدهایی توسط دست‌اندرکاران اقتصادی جامعه می‌تواند فرصت و امکان مشارکت هرچه بیشتر اولیا در امور مدارس را فراهم کند.

- والدین ناحیه چهار، بیش از سایر گروه‌ها، عوامل اقتصادی را در عدم مشارکت اولیا در امور مدارس، مؤثر دانسته‌اند؛ این امر، بیانگر درگیری‌های شدید شغلی و اقتصادی والدین در این ناحیه بوده و به‌طور کلی، والدین مرتبط با طبقات اقتصادی متوسط و پایین، بیش از سایر گروه‌ها باید مورد توجه سیاست‌ها و برنامه‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی سیاست‌گذاران باشند زیرا یکی از تبعات وضع نامناسب اقتصادی گروه‌های یادشده، کاهش نرخ مشارکت آموزشی آنان خواهد بود.

- عدم تقسیم کار در خانواده و واگذاری همیشگی اموری از این قبیل به یک نفر، مؤثرترین مانع مرتبط با مقوله سطح تعامل خانواده بوده‌است. رسانه‌های گروهی، مسئولان مدارس و ازجمله انجمن‌های اولیا و مربیان، لازم است در خصوص چگونگی تعامل مطلوب اعضای خانواده برنامه‌هایی را ترتیب‌دهند تا خانواده‌ها با مدیریت مناسب، فرصت مشارکت بیشتری در امور مدارس فرزندان خود به‌دست‌آورند.

- فقدان عقاید مشترک میان والدین، مؤثرترین مانع مرتبط با مقوله مشکلات خانوادگی بوده‌است. لازم است، گروه‌های مرتبط با ساماندهی وضع رفتاری خانواده‌ها (اعم از رسانه‌های گروهی و حتی در حوزه آموزش و پرورش، انجمن‌های اولیا و مربیان) در راستای چگونگی تعامل مطلوب اعضای خانواده، برنامه‌ها را ترتیب‌دهند، زیرا مشکلات خانوادگی به‌سرعت بر سطح تحصیلی دانش‌آموز تأثیری گذارند

منابع

۱۱. تاجبخش، شیدا (۱۳۷۴): پژوهش و بررسی مقایسه‌ای دیدگاه‌های مدیران و والدین در زمینه مشارکت و هماهنگی خانه و مدرسه (جنبه تربیتی و آموزشی و مالی): تهران: انجمن اولیا و مربیان وزارت آموزش و پرورش.
12. Fletcher, Jo; Parkhil, Fay; Fa'afoi, Amosa; Taleni, Leali'ie'e Tufulasi; O'Regan, Bridget (2008): Pacifica students: teachers and parents voice their perceptions of what provides supports and barriers to Pacifica students' achievement in literacy and learning; available at <http://www.elsevier.com>.
13. Ames, C., Khoju, M., and Watkins, T. (1993). Parent Involvement: The Relationship Between School-to-Home Communication and Parents' Perceptions and Beliefs (Report No. 15).
14. Stiller, J. D. and Ryan, R. M. (1992, April). Teachers, Parents, and Student Motivation: The Effects of Involvement and Autonomy Support, Paper Presented at the Annual Meeting of the American Educational Research Association, San Francisco, CA.
15. Steinberg, L. Lamborn, S. D. Dornbusch, S. M. Darling, N. (1992). Impact of parenting practices on adolescent achievement: Authoritative parenting, school involvement, and encouragement to succeed. *Child Dev.* 63: 1266-1281.
16. Grolnick, W. S. and Slowiaczek, M. L. (1994). Parents' involvement in children's schooling: A multidimensional conceptualization and motivational model. *Child Dev.* 65: 237-252.
17. Coots, Jennifer. (1998). Family resource and parent participation in schooling activities for their children with developmental delays *Journal of special education*, vol 31.
18. Heystek, J. Louw, E. M. (199). Parental participation in school's activities is it sufficient? *Journal of education* vol 1.9, numbers 1.
19. Sixsmith, Jane; Gabhainn, Saoirse Nic; Fleming, Collette; O'Higgins; Sioban (2008): Children's, parents' and teachers' perceptions of child wellbeing; *Health Education*, Vol. 107 No. 6, 2007, pp. 511-523
۱. میرکمالی، محمد (۱۳۷۸): روابط انسانی در آموزشگاه؛ تهران: نشر یسطرون.
۲. جهانگرد، یدالله (۱۳۷۵): «روش‌های مشارکت مطلوب نهادهای اجتماعی»، فصلنامه فرهنگ مشارکت؛ سال هفتم، ش ۸.
۳. اوکلی، پیترو و دیوید مارسدن (۱۳۷۰): رهیافت‌های مشارکت در توسعه روستایی؛ ترجمه منصور محمودنژاد؛ تهران: مرکز تحقیقات مسائل روستایی وزارت جهاد سازندگی.
۴. نمازی، محمدباقر (۱۳۵۰): مشارکت و تجهیز مردم در برنامه‌های پیشرفت اقتصادی و اجتماعی؛ تهران: سازمان برنامه و بودجه.
۵. احسن، کاظم و ابراهیم موسوی‌نژاد (۱۳۶۵): تحلیل مقدماتی مشارکت؛ تهران: سازمان برنامه و بودجه.
۶. نعمت‌اللهی، همایون (۱۳۷۹): «مشارکت سیاسی»، فصلنامه فرهنگ مشارکت؛ سال سوم، ش ۳.
۷. اکبری، محمودرضا (۱۳۸۰): «مدیریت مشارکت»، دو هفته‌نامه لرستان؛ سال اول، ش ۶۰.
8. Gonzalez DeHass, Alyssa R; Willems, Patricia; Doan Holbein, Marie (2005). Examining the Relationship Between Parental Involvement and Student Motivation; *Educational Psychology Review*, Vol. 17, No. 2, pp. 99-123.
۹. وفادار، صداقت (۱۳۷۴): نقش فعالیت‌های اولیا و مربیان در پیشرفت تحصیلی مدارس راهنمایی شهر تهران، پایان‌نامه کارشناسی ارشد؛ دانشگاه تهران.
۱۰. کبیری، محمدرضا (۱۳۸۲): بررسی عوامل اجتماعی مؤثر بر میزان مشارکت مردم در امور آموزش و پرورش، پایان‌نامه کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی؛ دانشگاه تربیت مدرس.

۲۳. محمدرضایی، علی اکبر (۱۳۷۸)؛ بررسی راه‌های جلب مشارکت مردم در آموزش و پرورش استان گلستان؛ اداره کل آموزش و پرورش استان گلستان.

۲۴. هاردولی، علی نعمت (۱۳۷۸)؛ بررسی راه‌های جلب مشارکت مردمی در امور آموزش و پرورش استان همدان؛ اداره کل آموزش و پرورش همدان.

۲۵. رنجه‌بازو، کریم و صمد زال (۱۳۷۵)؛ بررسی راه‌های مناسب و ممکن جلب مشارکت مردمی در سرمایه‌گذاری در آموزش و پرورش ارومیه؛ دبیرخانه شورای تحقیقات، اداره کل آموزش و پرورش استان آذربایجان غربی.

20. Cheung Kong, Siu; Ming Li, Kai (2008): Collaboration between school and parents to foster information literacy: Learning in the information society; available at <http://www.elsevier.com>.

۲۱. محمدی، جهانگیر (۱۳۷۹)؛ راهبردهای مشارکت مردمی در آموزش و پرورش از نظر مدیران سه دوره تحصیلی شهرستان نجف‌آباد اصفهان؛ دبیرخانه شورای تحقیقات، اداره کل آموزش و پرورش استان اصفهان.

۲۲. قاسمی پویا، اقبال (۱۳۷۷)؛ راه‌های حصول به مشارکت مردم در آموزش و پرورش؛ پژوهشکده تعلیم و تربیت وزارت آموزش و پرورش.